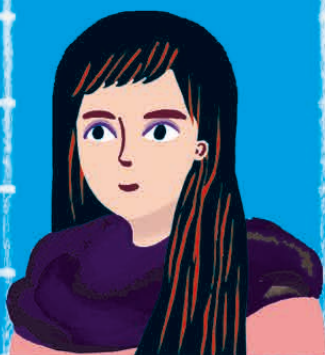

ELEVENS RÄTTIGHETER I FINLAND

Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Hem och Skola

INNEHÅLL

	TILL LÄSAREN	
1	INLEDNING	4
2	GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER OCH ELEVENS RÄTTSLIGA STÄLLNING	4
3	RÄTT TILL GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING OCH UTBILDNINGENS KVALITÉT	10
4	TRYGG STUDIEMILJÖ	14
5	ELEVVÅRD	15
6	ELEVENS ROLL OCH DELAKTIGHET I SKOLAN	17
7	ELEVBEDÖMNING	18
8	SPECIALBEHOV	20
9	ORDNING OCH DISCIPLIN	24
10	RÄTTSSKYDD	25

FÖRFATTARE:

Ulrika Krook och Erik Munsterhjelm,
SAMS, Juridiskt ombud

ILLUSTRATIONER OCH LAYOUT:

Hanna Siira

2014

ELEVEN RÄTTIGHETER I FINLAND

Till läsaren

Den här broschyren är en introduktion till elevens rättigheter inom den grundläggande utbildningen i Finland. Den är skriven främst till dig som förälder, men den innehåller också information som är bra för elever och lärare. Vi har ändå valt att skriva texten i du-form som om den skulle rikta sig till eleverna själva, eftersom det är eleven som är i fokus i denna broschyr. Textens svårighetsgrad är också anpassad för eleverna i de högsta klasserna i den grundläggande utbildningen.

Begreppet dina föräldrar inbegriper också situationer när det bara finns en förälder eller om någon annan person eller några andra personer som är vårdnadshavare över barnet.

Förbundet Hem och Skola har tagit initiativ till att ta fram materialet då många föräldrar eller vårdnadshavare haft frågor om elevernas rättigheter och skyldigheter. Texten har skrivits av juristerna Ulrika Krook och Erik Munsterhjelm som arbetar som juridiska ombud vid SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder. I sitt arbete får de ofta frågor som handlar om skolan och elever med särskilda behov. Mer information om deras arbete hittar du på adressen www.samsnet.fi. Där och på www.hemochskola.fi/material hittar du också innehållet i den här broschyren i elektroniskt tillgängligt format och annat material som berör elevens rättigheter.

1 INLEDNING

Traditionellt har man i skolvärlden utgått från skolans och familjens perspektiv och inte alltid sett elever som separata individer med rättigheter. Elevernas skyldigheter har betonats mer än deras rättigheter, exempelvis att de ska anpassa sig till skolan och dess regler och göra sina läxor. Elevernas rätt till påverkan och inflytande har ändå börjat lyftas fram i större omfattning under de senaste åren.

Det är viktigt att barn och unga får information om sina rättigheter och skyldigheter, men det är minst lika viktigt att vuxna – lärare, annan personal på skolan och föräldrarna – får sådan information. Det handlar om mänskliga rättigheter och om så kallade grundläggande fri- och rättigheter. Om alla som har med skolgången att göra respekterar de grundläggande rättigheterna blir skolan mer elevvänlig, trivseln höjs och alla orkar sköta sina uppgifter bättre.

Undervisningen är ett samspel där elevernas behov och intressen ska beaktas samtidigt som det också behövs samarbete mellan familjen och skolan. Atmosfären, miljön och arbetssätten ska fungera så att också personalen i skolan kan göra sitt jobb. I skolan finns också annan personal än lärare som bidrar till trivseln i skolan och till att elevers rättigheter förverkligas.

Enligt Barnkonventionen går barn och unga i skola för att kunna förbereda sig för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle. Skolan ger dem grund och redskap för att de som individer ska utveckla respekt för miljön och sin egen och andras kulturella identitet.

2 GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER OCH ELEVERS RÄTTSLIGA STÄLLNING

Bakgrund

Det finns särskilda rättigheter för barn under 18 år. Enligt dem ska vuxna skydda er barn och respektera er i alla situationer. Information om grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter och speciellt barnens rättigheter ska ingå som en naturlig del i läroplanen, skolans regler och planer. Samma sak gäller informationen till föräldrarna och skolpersonalen. Lärarna tänker kanske inte alltid på att de förverkligar era rättigheter när de behandlar er elever jämlikt och erbjuder er undervisning av god kvalitet och en trygg skolmiljö. Alla orkar bättre och trivseln höjs i en barnvänlig skola där allas rättigheter respekteras.

Jämlikhet och diskriminering

Jämlikhet och ickediskriminering är utgångspunkten för både grundskolelagen och grunderna för läroplanen. Det betyder att skolpersonalen och de som bestämmer över skolan inte får göra något så att någon av er elever hamnar i en sämre ställning än någon annan. När de som bestämmer över skolan fattar beslut får de inte förbise era rättigheter bara för att det passar bättre för de vuxna att göra så.

Alla ni elever, anställda i skolan och föräldrar ska respektera varandras grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. Å ena sidan har du rätt att leka och umgås med dem som du trivs med. Det kan dina föräldrar egentligen inte bestämma över.

Å andra sidan har du inte rätt att vägra jobba i par eller i grupp med en annan elev, också något som föräldrar inte kan bestämma över eftersom det ingår i undervisningen att samarbeta med olika människor. Respekterar ni elever de vuxnas och andra elevers rättigheter är det också lättare för de vuxna att respektera och skydda er.

I skolan får det inte märkas att exempelvis någon av lärarna umgås privat med någon av era elevers föräldrar eller är släkt, att någons förälder tjänar mer pengar än en annan, att en familj har flyttat hit från ett annat land, eller att någon av familjemedlemmarna har en funktionsnedsättning.

Alla elever i skolan är lika mycket värda och har samma rättigheter och skyldigheter. Det betyder ändå inte att allt är exakt lika för alla. En del elever, exempelvis elever med invandrarbakgrund och elever med funktionsnedsättningar, kan behöva något extra för att bli verkligt jämlika med de övriga eleverna i skolan.

Förutom lärarna och rektorn finns det också andra som ansvar och övervakar att ni elever behandlas jämlikt och att ingen av er blir diskriminerad, exempelvis kommunfullmäktige, utbildningsstyrelsen, undervisningsministeriet och olika rättsliga myndigheter.

Exempel på sådant som kan vara olika:

ämnen som religion eller livsåskådningskunskap, hjälpmedel, specialundervisning eller andra specialarrangemang, skolgångsbiträde (skolgångsassistenten), mera tid när eleven skriver prov och utmanande arbetsuppgifter.

Man får inte göra skillnad på elever av följande orsaker:

kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionsnedsättning eller av någon annan orsak som gäller elevens person.

Exempel på andra personer som har samma jämlika rättigheter och skyldigheter som du:

andra elever, föräldrar, syskon och bonussyskon, lärare, skolkuratorn, all annan personal i skolan, skoltaxichauffören.

Religionsundervisningen

Dina föräldrar avgör före du börjar skolan vilken religionsundervisning du ska delta i. Om du inte hör till någon kyrka eller något religionssamfund har du livsåskådningskunskap. Har du livsåskådningskunskap eller annan religionsundervisning än den kristna i skolan, får du tillsammans med dina föräldrarna i vissa situationer komma överens om du ska delta i evenemang

med kristna inslag eller inte, exempelvis i morgonsamlingar med en präst eller i julkyrkan. Du kan inte helt välja bort religionsundervisningen eller livsåskådningskunskapen.

Elevers privatliv i skolan

Enligt barnkonventionen får ingen skada ett barns rykte eller heder. Ditt privatliv skyddas på samma sätt som de vuxnas. I skolan är det viktigt att ditt och din familjs rätt till privatliv respekteras. Samtidigt är det också viktigt att du och din familj respekterar lärarnas och den övriga skolpersonalens rätt till privatliv.

I skolan är det naturligt att du, dina klasskamrater och lärarna får veta saker om varandra. Bland annat tystnadsplikten har införts för att skydda privatlivet och den gäller alla som jobbar i skolan. I praktiken betyder det att du ska kunna lita på att sådant som kommer fram om dig, exempelvis i en uppsats, inte sprids ut av läraren, exempelvis

på sociala medier eller hos vänner. Berättar du i en uppsats att du blir mobbad eller att du inte kan vara trygg hemma blir din rätt till trygghet viktigare än tystnadsplikten. Då kan läraren till och med vara skyldig att berätta om din situation för att skydda dig och hjälpa dig. Du väljer själv vad du berättar i skolan.

Exempel på sådant som hör till privatlivet:

familjens ekonomi, en familjemedlems sjukdom, funktionsnedsättning, alkoholmissbruk, våld i familjen, livsstil eller andra svårigheter. Andra exempel är elevens intressen, politiska åsikter eller sexuella läggning.

Klädsel och skolväskan

Ibland har skolan rätt att bestämma att ni elever inte får ha vissa kläder i skolan eller ändra ert utseende på ett visst sätt. Det hänger ihop med att ni är skyldiga att bete er i skolan och att vara sakliga. En annan orsak är om något utgör en säkerhetsrisk, exempelvis lösnaglar eller pier-

cing på gymnastiken. Du har rätt att framföra din åsikt om det behövs vid en diskussion i skolan om din klädsel och ditt utseende.

Det finns situationer när lärare och rektor får titta i din pulpet, ditt skåp, annat förvaringsutrymme, din väska eller i dina ytterplagg. En lärare som är av samma kön som du får också göra en ytlig granskning av de kläder, som du har på dig. Då krävs det att en annan vuxen från skolans personal är med. Granskningen av dina saker kan behövas för att kunna säkerställa en trygg och lugn skolmiljö och ostörd inlärning.

Din integritet säkerställs genom att du alltid före granskningen ska få veta orsaken till den. Du ska också få välja en av två lärare som ska titta igenom din väska, ditt skåp eller dina kläder. Granskningen ska vara så diskret som möjlig och maktmedel får enbart användas om du motsätter dig granskningen och den är nödvändig på grund av den fara som annars kan uppstå både gällande säkerhet och inlärning. Det är aldrig tillåtet att behandla dig förnedrande. Används maktmedel måste det dokumenteras i en rapport.

Det finns också saker och ämnen som lärare och rektorer får ta bort för att det är olagligt att ha dem eller för att de kan skada någon. Exempel på sådana saker och ämnen är vassa föremål, alkohol och droger. Saker som stör undervisningen får också tas bort. Olagliga saker och ämnen får du inte tillbaka efter skoldagens slut på samma sätt som du får tillbaka föremål som endast stör. I de flesta situationer är det också viktigt för dig att dina föräldrar informeras av lärare eller rektor om vad som hänt.

Rätt att uttala sig i skolan

I skolan har du rätt att uttrycka dig, säga och skriva din åsikt. Du får också publicera, förmedla och dela information. Det kallas yttrandefrihet. Med yttrandefriheten följer också ansvar och begränsningar. Fast du är minderårig är du liksom vuxna ansvarig för det som du uttrycker på olika sätt. Gränser för vad du får säga, sprida eller publicera och vilken information som du får samla in beror på att du inte har rätt att bryta mot andras grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. Lärarna är skyldiga att ingripa om ni elever beter er på ett elakt, osakligt eller kränkande sätt.

Att lära dig att uttrycka dig på olika sätt och att lära dig gränserna för det är en del av din undervisning. Kommunikation borde vara en del av vardagen i skolan. I det ingår möjligheten för er elever att framföra kritik om hur något görs eller ser ut i skolan. Om kritiken uppfattas som saklig och motiverad tas den oftast på allvar. I annat fall kan den lättare förbises.

Skolans ansvar för elevens ägodelar

Du ska kunna lita på att dina kläder, din mobiltelefon, musikspelare, sportutrustning och dylikt inte försvinner, går sönder eller skadas när du tar dem till skolan. Skolan ska ordna så att det finns utrymmen där du kan lämna dina ytterkläder, din idrottsutrustning och andra ägodelar. Utrymmet ska vara övervakat. I vissa skolor har detta lösts så att ni elever har egna skåp som ni kan låsa. Samma gäller om dina saker tas ifrån dig under skoldagen. Sakerna ska då förvaras säkert så att de inte förstörs.

Yttrandefrihet handlar om att uttrycka sig:

muntligt, skriftligt, elektroniskt, tryckt, konstnärligt (exempelvis foton), via alternativ kommunikation eller med tolk.

Sådant som inte hör till yttrandefriheten är:

svordomar, glåpord, kränkningar, förolämpningar, nedsättande och nedvärderande ord och uttryck.

3 RÄTT TILL GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING OCH UTBILDNINGENS KVALITÉT

Bakgrund

Enligt barnkonventionen tryggas din rätt att få en sådan utbildning som stöder och hjälper dig att utveckla din personlighet, dina förmågor och dina psykiska och fysiska färdigheter.

Rätt till grundläggande utbildning och utbildningens kvalitet

I Finland har vi läroplikt men däremot inte skolplikt. Det betyder att du har rätt till grundläggande utbildning, alltså rätt att få undervisning och lära dig, men du behöver inte gå i skola. Dina föräldrar kan välja att du undervisas på annat sätt, exempelvis hemma eller av en privatlärare. Huvudsaken är att du får den kunskap som ingår i den grundläggande utbildningens lärokurs. Läroplikten kan varken du eller dina föräldrar välja bort. Det är bara om du tillfälligt har fått befrielse som du inte behöver delta, exempelvis om familjen åker på resa utanför skolloven eller om du blivit tillfälligt relegerad. Dina föräldrar är i sista hand ansvariga för att du deltar i undervisning på något sätt.

Tas det hänsyn till er ålder och utvecklingsnivå när undervisningen planeras och genomförs är slutresultatet oftast en utbildning av god kvalitet. Ni elever är inte alla lika och därför ska det finnas utrymme för många olika värderingar och människotyper i en skola. Du borde därför bland annat ges möjlighet att få undervisning på den nivå som är bäst för dig. Det gäller både om du är en högpresterande elev eller om du har inlärningssvårigheter. Skolan och dina föräldrar ansvarar för att du får den fostran och undervisning som du behöver för att du ska klara dig som vuxen och för att du ska må bra.

Förhållanden som påverkar utbildningens kvalitet är:

- skolpersonalens kunskap och attityd, klassernas och gruppernas storlek, undervisningsmetoderna, undervisningens innehåll och skolans atmosfär, arbetsron, uppmuntran när eleven gör något bra, mobbning, möjligheterna att lära sig.
- beaktande av elevens ålder, utvecklingsnivå och deltagande, elevens rätt till skydd, speciell omvårdnad och jämlik utbildning.

Till avgiftsfri grundläggande utbildning hör:

- läroböcker och andra läromedel, arbetsredskap och arbetsmaterial (exempelvis skidutrustning, hjälmar och skridskor att låna), hjälpmedel och biträdestjänster för elever med funktionsnedsättning eller i behov av särskilt stöd, ett mål mat om dagen, skolhälsovård, reservation av resurser för skolutfärder, studiebesök och klassresor/lägerskolor.

Rätt till avgiftsfri undervisning

I Finland är rätten till grundläggande avgiftsfri utbildning absolut. Det betyder att det i princip inte får kosta något för dina föräldrar att du går i skola. Kommunen är skyldig att ordna så att alla barn har lika möjligheter att få grundläggande utbildning och möjlighet att utveckla sig själv, oberoende av hur mycket pengar din familj har eller om du behöver något särskilt stöd för att kunna gå i skola.

Det är ändå tillåtet att ni elever och föräldrarna hjälper till med att samla in pengar till lägerskolor, studiebesök och skolutfärder. Däremot får ingen tvingas till att delta i insamlingen, exempelvis sälja kakor eller chokladbollar för er lägerskola.

Val av skolplats

När det är dags för dig att börja skolan har du och dina föräldrar huvudsakligen tre olika alternativ att välja mellan. För det första kan dina föräldrar välja att du börjar i din närskola. Den är inte alltid den skola som finns närmast ditt hem. Kommunen bestämmer vilken skola som är din närskola. Du har alltid rätt att börja i din närskola.

För det andra kan du och dina föräldrar ansöka om att du ska få börja i en annan skola än din närskolan. Det kan vara en kommunal, privat eller en statlig skola i den kommun som du bor (hemkommun) eller i en annan kommun. I motsats till närskolan har du ingen absolut rätt att få börja i någon av dessa s.k. sekundära skolor. Finns det platser kvar i skolan efter att alla elever som har skolan som närskola tagit plats, väljer kommunen elever till skolan enligt etablerade kriterier.

För det tredje kan du och dina föräldrar välja en skola som erbjuder intensifierad undervisning i något särskilt ämne, exempelvis matematik, musik eller idrott. Liksom vid antagningen till en sekundär skola har du ingen absolut rätt att börja i en sådan skola. Eleverna väljs i allmänhet till dessa skolor genom lämplighetstest.

Kriterier för vem som ska ha förtur att väljas till en viss sekundär skola:

säker skolmiljö,
pedagogiska behov,
skolresor, hälsa och
syskon som redan
går i samma skola.

Val av skolplats

1. närskola
2. sekundär skola
3. skola med intensifierad undervisning

Storleken på klasserna

Det finns inga regler om hur stora klasserna får vara. Enligt rekommendationer ska en klass ha 20–25 elever. Däremot finns det regler om hur många eleverna ni får vara i klassen om du eller någon av dina klasskamrater har specialbehov. Om du går i en för stor klass finns det risk att du inte får lämplig undervisning och det kan vara svårt att nå målen i läroplanen. Om klasserna är för stora finns det också risk för att ni elever inte får likvärdig och jämlik undervisning. En klass med lämpligt antal elever motiverar dig att lära dig nya saker och underlättar lärarens arbete.

Skolresor och inkvartering

En trygg och smidig skolresa är bra för dig, dina föräldrar och skolans personal. Alla elever kan inte cykla eller gå till skolan. Skolvägen kan vara för lång eller för farlig, exempelvis om du ska korsa en farlig korsning. Du ska ha minst fem kilometer till skolan för att få avgiftsfri transport, antingen med buss eller taxi. Avgiftsfri transport kan ordnas för dig hela skolarbetet eller under delar av det, t.ex. under vinterhalvåret. Skolresorna kan ordnas också tillfälligt, om du till exempel har brutit benet och fått det gipsat.

Det finns undantag till 5-kilometersregeln. De som bestämmer i kommunen kan anse att din skolväg är alltför svår, ansträngande eller farlig. När bedömningen görs spelar det också roll hur gammal du är och om det finns annat som gör att du behöver skolskjuts. Ibland kan också elever som går i lägre klasser få avgiftsfri transport om skolvägen är längre än tre kilometer. Har du väldigt långa skolresor med t.ex. väntetid på en färja, finns det särskilda bestämmelser. Är färden till skolan i en riktning över 2,5 timmar, ifall du är under 13 år, eller över 3 timmar om du redan fyllt 13 år har du rätt till avgiftsfri inkvartering under skolveckan. Då har du också rätt till gratis transport till och från hemmet under veckoslut och skollov. Väljer dina föräldrar att du inte ska gå i närskolan kan det ställas som villkor att de betalar dina skolresor.

4 TRYGG STUDIEMILJÖ

Bakgrund

Alla elever och hela skolans personal har rätt att känna sig trygga och säkra i skolan. Skolmiljön ska vara fysiskt, psykiskt och socialt trygg.

Det betyder att både apparater, verktyg och material som används i skolan ska vara sådana att du inte riskerar att skada dig när du använder dem. Det betyder också att skolbyggnaden ska vara trygg och säker, exempelvis kan dålig inomhusluft vara en säkerhetsrisk för din hälsa. Skolans personal, de som administrerar skolan och beslutsfattarna i kommunen ska se till att skolmiljön är trygg.

Det behöver finnas planer och regler för vad skolans personal och ni elever ska göra exempelvis om det börjar brinna eller om det sker en olycka i skolan. Skolans ordningsregler finns delvis till för att du ska kunna vara trygg i skolan. Ni elever kan också vara med och kartlägga risker i skolan tillsammans med skolans personal och föräldraföreningen. En trevlig och fysiskt, psykiskt och socialt trygg studiemiljö höjer prestationsförmågan och välmående för både er elever och skolans personal.

Mobbning

Mobbning är tyvärr en vanlig och allvarlig säkerhetsrisk i skolan som också förstör stämningen i skolan. Att det alltid fungerat så eller hör till skolans kultur är ingen ursäkt. Mobbning är ett brott mot rätten att vara trygg i skolan. Oberoende av om det är elever som mobbar andra elever eller elever som mobbar lärare, eller tvärtom, är det alltid lika fel. Det är viktigt att vuxna tar mobbning på allvar och att de aktivt, systematiskt och konsekvent både förebygger mobbning och ingriper vid mobbning. Det är ett ansvar som skolans personal, utbildningsanordnaren, beslutsfattarna och föräldrarna har. I skolan ska det finnas en plan för hur det ska göras. Du, dina föräldrar och skolans personal har rätt att få veta vad det står i planen.

Elever som hör till en viss minoritet, exempelvis är invandrare eller elever som har en funktionsnedsättning eller specialbehov, kan vara mera utsatta för mobbning än andra elever. Därför behöver skolans personal vara extra uppmärksam med att förebygga och ta itu med mobbning av dessa elever.

Du har rätt att få hjälp och stöd om du blir mobbad eller är den som mobbar. Berättar du om mobbning ska du skyddas så att du inte blir anklagad för att skvallra eller riskerar att själv bli mobbad. Personalen i skolan är skyldig att ta itu med mobbning. Det är ingen ursäkt att läraren är vän med mobbarens föräldrar eller att mobbarens föräldrar

Olika former av mobbning:

fysiskt våld, till exempel puffar och slag, och psykisk mobbning, såsom utfrysning, glåpord eller elaka skrivelser.

Den som mobbar kan vara en elev eller en grupp elever men det kan också vara en lärare eller annan skolpersonal.

har ett sådant jobb eller en sådan ställning att lärarna kanske tycker att det är jobbigt att berätta om mobbningen för dem. Om inte skolans lärare reagerar har du rätt att vända dig till andra, till exempel till skolkuratoren eller hälsovårdscentralen, för att få hjälp. Du ska inte behöva känna sig ensam.

5 ELEVVÅRD

Bakgrund

Att du mår bra både fysiskt, psykiskt och socialt är en viktig förutsättning för att du ska kunna lära dig nya saker. Därför har du rätt till avgiftsfri elevvård i skolan. Elevvården ska stöda både dig, dina föräldrar och dina lärare. Målet med elevvården är att i ett så tidigt skede som möjligt förebygga, upptäcka och lösa problem som kan störa din skolgång.

Elevvården är i första hand förebyggande och sådan att den gemensamt stöder hela skolan och skolgemenskapen. Du har också rätt till individuell elevvård vid behov. Skolans personal och beslutsfattare i kommunen ansvarar för att elevvården fungerar. Personer med olika yrken, exempelvis lärare, rektorer, skolhälsovårdare, socialarbetare, skolkuratorer, psykologer, fysioterapeuter och talterapeuter ska samarbeta inom elevvården både för ditt och alla andra elevers bästa. De ska också samarbeta med dig och dina föräldrar. Elevvården ska vara tillgänglig och ordnas så att du och dina föräldrar kan delta, också om någon av er har en funktionsnedsättning. Ni ska bemötas och behandlas med respekt. Ni ska också kunna lita på att sådant som kommer fram om dig och din familj inte förs vidare till sådana som inte behöver den informationen. Du och dina föräldrar har rätt till information om vilka elevvårdstjänster det finns och hur ni ska göra om du behöver dem.

Individuell elevvård förutsätter alltid ditt och vid behov dina föräldrars samtycke. Dina åsikter och önskemål om hur saker ska lösas och ordnas ska alltid beaktas.

Elevvårdsgrupper och elevvårdsplaner

Det finns olika grupper, som i praktiken ska se till att elevvården fungerar. I alla grupper ska det ingå undervisningspersonal, personal från skolhälsovården, psykologer och skolkuratorer.

För den individuella elevvården ska det från fall till fall tillsättas en expertgrupp. I den funderar man på hur saker ska lösas för dig eller för en viss grupp av er elever. Du och dina föräldrar har rätt att få veta när ditt behov av stöd eller andra elevvårdstjänster ska

behandlas i expertgruppen. Ni har också rätt att delta i möten. Du ska samtycka till att din sak behandlas i expertgruppen. Vid behov ska också dina föräldrar göra det. Det avgörs från fall till fall vem som är med i expertgruppen. För att experter, andra samarbetsparter, än de som automatiskt ingår i elevvården, (se första stycket) eller närstående ska få vara med, krävs det att du och/eller dina föräldrar gett ert skriftliga samtycke till det. Ger ni inte det har gruppens medlemmar rätt att be om råd av att experter om det behövs för att lösa ditt ärende. Behandlingen av ditt ärende dokumenteras i en elevvårdsjournal. Den har både du och dina föräldrar rätt att se och läsa.

Elevvården ingår i läroplanen. Skolans elevkår ska höras före den fastställs, vilket betyder att elevkåren har rätt att påverka vad det står om elevvården i läroplanen.

Skolhälsovården

Skolhälsovården omfattar hälsokontroller hos skolhälsovårdare och läkare samt tandvård. Om det skulle behövas har du också rätt till medicinska specialundersökningar. Skolhälsovården riktar sig också till dina föräldrar.

Skolmaten

Du har rätt till en tillräckligt näringsrik avgiftsfri måltid varje dag i skolan. Om du följer en specialdiet av hälsomässiga eller etiska skäl har du rätt att få en måltid som du kan äta. I vissa fall krävs det intyg för att du ska få specialdiet. Om undervisningen pågår längre än tre timmar efter lunchen, har du rätt till en paus för att äta mellanmål. Mellanmålet kan vara avgiftsfritt, avgiftsbelagt eller ordnat så att du har mellanmålet med dig hemifrån. Du är skyldig att delta i skollunchen eftersom det är en del av undervisningen, men ingen kan tvinga dig att äta. Med tanke på hur viktig skolmaten är för att du ska orka delta i undervisningen hela dagen är det ändå viktigt att du äter något även om du inte gillar maten.

6 ELEVENS ROLL OCH DELAKTIGHET I SKOLAN

Beslut om din skolgång

Som minderårig elev i grundskolan finns det många saker du inte själv kan fatta beslut om. Vissa beslut fattas av skolans personal, medan andra fattas av dina föräldrar. I många fall har du ändå rätt att få din åsikt hörd och beaktad.

Skolan ska höra din åsikt i många frågor. Du har exempelvis rätt att delta och framföra din åsikt under utvecklingssamtalet. Ett annat ex-

Vad kan elevkåren göra:
organisera eleverna, föra deras talan, uttrycka missnöje, framföra idéer och förändringsförslag, stöda eleverna och själva göra skolan till det som eleverna vill att den ska vara

empel är disciplinåtgärder såsom kvarsittning, skriftlig varning och avstängning. Du har rätt att berätta din version om vad som hänt innan skolan ger dig någon av dessa bestraffningar.

Också dina föräldrar ska beakta din åsikt när de fattar beslut om din skolgång, såsom vid val av skola. Dina föräldrar ska låta dig berätta vad du tycker skulle vara bäst för dig och beakta detta när de fattar beslut som gäller din skolgång. Din åsikt ska beaktas i allt högre grad ju äldre du blir.

Elevkåren

Elevkåren ger er elever en möjlighet till inflytande i skolan, både gällande hur undervisningen ges och hur saker fungerar och ser ut i skolan. Elevkåren består av skolans alla elever. Elevkåren kan välja en elevkårsstyrelse bestående av några av skolans elever som arbetar mer aktivt med elevernas ärenden. Elevkårsverksamheten är lagstadgad, alltså kommunen eller skolan kan inte bestämma om det ska finnas en elevkår i skolan eller inte.

7 ELEVBEDÖMNING

Du har rätt att få veta hur det går för dig i skolan. Det finns många olika typer av respons och utvärderingar, både muntliga och skriftliga, som ges antingen dagligen eller bara en gång, exempelvis bedömningen av din inlärnin g på slutbetyget då du går ut sista årskursen i grundskolan. Detta kallas elevbedömning.

Elevbedömningen finns till både för att stöda dig i inlärnin g och för att i slutet av grundskolan utvärdera hur mycket du lärt dig av undervisningen och hur du klarat dig i skolan. Med hjälp av bedömningen informeras både du och dina föräldrar fortlöpande om din inlärnin g, ditt arbetssätt och beteende.

Om du har en funktionsnedsättning eller inlärnin gssvårigheter kan detta beaktas i elevbedömningen. Om du härstammar från en annan kultur med ett annat språk, ska detta beaktas i elevbedömningen. Du har rätt att bli bedömd på ett sätt som anpassats till din situation, så att du kan visa dina kunskaper även om du har bristande kunskaper i svenska eller finska.

Olika typer av utvärdering och respons:

muntlig respons, utvecklingssamtal, mellanbetyg, verbal- och sifferbedömning, betyg i slutet av skolåret och slutbetyg då eleven går ut sista årskursen i grundskolan.

Utgångspunkten för elevbedömningen finns i den allmänna och lokala läroplanen. Om eleven har en individuell plan och studerar enligt individualiserad lärokurs utgår bedömningen från den. Det syns som en stjärna i elevens betyg.

Uppflyttning och kvarstannande

Beroende på hur det gått för dig under skolåret kan du vid läsårets slut uppflyttas till följande årskurs eller kvarstanna och gå om årskursen. Har du fått vitsord 4 i något läsåmne, exempelvis matematik eller modersmål, ska man överväga om du ska gå om klassen eller om situationen kan lösas på annat sätt. Innan skolan kan fatta beslut om kvarstannande har du rätt till ytterligare en möjlighet att genom prov visa att dina kunskaper i läroämnet motsvarar minst vitsord 5. Provet kan avläggas under läsåret eller på sommaren efter läsårets slut.

Kvarstannande kan bli aktuellt också om inga läroämnen bedömts som underkända. I dessa fall är det ofta fråga om att en elev inte lärt sig tillräckligt inom flera av ämnena under årskursen. Gäller detta dig, ska man först försäkra sig om att du haft det stöd i inlärnin g du behöver. Om man tror att det går bättre för dig om du får de rätta stödåtgärderna, ska du inte stanna kvar på klassen utan uppflyttas med det rätta stödet i skolgången.

Den bästa lösningen är oftast om du, dina föräldrar och skolans personal tillsammans kommer överens om vad som är bäst för dig. Om ni inte kan komma överens är det i sista hand skolans rektor och lärare som fattar beslutet om kvarstannande efter att ha hört dina föräldrar.

8 SPECIALBEHOV

Bakgrund

Alla elever har likvärdig möjlighet till undervisning. Därför behöver en del elever stöd för sin inläring eller för sin skolgång. Din skolgång och ditt välmående är det viktigaste när det avgörs vilket stöd du behöver för att klara dig i skolan. Du och/eller dina föräldrar kan själv be om stöd av din lärare, specialläraren eller rektorn. Du kan också ta upp saken med skolhälsovårdaren. Det kan också vara skolpersonalen som uppmärksammar att du behöver någon form av stöd. Utbildningsanordnaren ansvarar för att det är möjligt för dig att få stöd i ett tidigt skede. Stöd till en elev kan i slutändan stöda hela klassen.

Du och dina föräldrar ska informeras om vilka olika alternativ och lösningar som finns och vad som kan vara bästa lösningen för dig. Skolan är skyldig att ordna samarbete och diskussion med dig, din lärare, rektorn, specialläraren, skolkuratoren och annan skolpersonal. Det är viktigt att skolan lyssnar på och beaktar ditt och din familjs perspektiv och individuella behov. De skrivs upp så att ni kan kolla upp dem i efterhand. Ibland behövs det också att skolan, du och/eller dina föräldrar kontaktar andra sakkunniga, exempelvis fysioterapeut, psykolog, talterapeut, ergoterapeut eller läkare.

Ibland är det svårt att i praktiken få ett helt individualiserat stöd att fungera. Bakomliggande orsaker kan vara att det är svårt att jämkla ihop alla individuella behov på ett jämlikt sätt och att din skola inte fått tillräckligt med resurser från utbildningsanordnaren, exempelvis pengar för skolgångsbiträden (skolassistenter). Det är i sista hand utbildningsanordnaren som bestämmer vilken form av stöd och hur mycket stöd du får. Utomstående faktorer, exempelvis andra elevers arbetsro eller samarbetssvårigheter får inte vara orsaken till att enskilda elever ges stöd av olika slag.

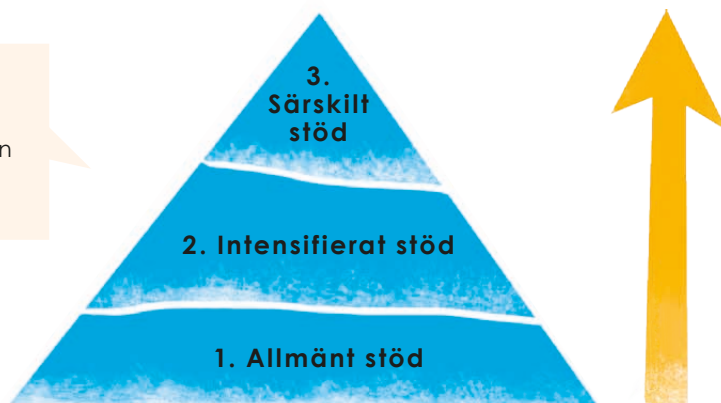
1. Allmänt stöd –

OMFATTAR: STÖDUNDERVISNING OCH SPECIALUNDERVISNING PÅ DELTID

Du kan få stödundervisning om du tillfälligt blivit efter i studierna eller annars behöver kortvarigt stöd för din inläring, exempelvis om du varit sjuk eller det behövs för att få tillbaka din studiemotivation. Alla elever har rätt till denna form av stöd, men du är inte tvungen att ta emot det.

Har du svårigheter med din inläring eller skolgång har du rätt att få stödundervisning på deltid parallellt med den övriga undervisningen. Det krävs inte att du har inläringssvårigheter

Antalet elever som får stöd minskar ju högre upp i pyramiden eleven kommer.

eller anpassningssvårigheter. Du kan också få det på grund av andra situationer, exempelvis om du kommit efter i studierna på grund av att dina föräldrar skiljt sig eller att någon varit allvarligt sjuk i familjen under en längre tid.

Läraren bedömer och beslutar om du behöver kortvarigt stöd och stödundervisning. Din och dina föräldrars åsikt ska beaktas. Du kan få stödundervisning även om dina föräldrar motsätter sig det, förutsatt att det är bäst för dig.

2. Intensifierat stöd –

OMFATTAR: STÖDUNDERVISNING, SPECIALUNDERVISNING PÅ DELTID, ELEVVÅRD, INDIVIDUELL STUDIEHANDLEDNING, SAMARBETE MED HEMMET, BITRÄDESTJÄNSTER, TOLK OCH OLIKA PEDAGOGISKA LÖSNINGAR, TILLRÄCKLIGT LITEN UNDERVISNINGSGRUPP ELLER ATT ELEVEN FÅR UNDERVISNING TILLSAMMANS MED EN ANNAN ELLER ANDRA ELEVER – KOMPANJONLÄRARE, RESURSLÄRARE

Om du behöver flera stödformer eller regelbundet, långvarigt och mera individualiserat stöd har du rätt till intensifierat stöd. Då utarbetas en plan om elevens lärande i samarbete med dig och dina föräldrar. I de flesta fall ska ditt behov av stöd behandlas i expertgruppen inom elevvården innan du börjar få det. Det behövs också en yrkesövergripande pedagogisk bedömning. Din lärare ansvarar för att besluta om du ska få intensifierat stöd. Lärarens beslut kan inte överklagas.

Beslut om biträdestjänster (skolgångsassistenten) och tolkar fattas av utbildningsanordnaren.

3. Särskilt stöd –

OMFATTAR: SPECIALUNDERVISNING, PEDAGOGISKA STÖDFORMER OCH ELEVVÅRD. EXEMPELVIS: ANPASSAD LÄROPLAN, SKOLGÅNGSBITRÄDE, TOLK, UNDERVISNING I SPECIALGRUPP, HJÄLPMEDEL, ALTERNATIVA KOMMUNIKATIONSMETODER, ANPASSNING AV SKOLBYGGNADEN OCH SKOLGÅRDEN (TILLGÄNGLIGHET) OCH TRANSPORT TILL SKOLAN.

Om intensifierat stöd inte räcker har du rätt till särskilt stöd.

Huvudregeln är att också särskilt stöd ska ordnas i närskolan och i naturliga undervisningsgrupper antingen på heltid eller deltid, men om det är bäst för dig kan undervisningen också ordnas i specialklass eller specialskola. Det fattas ett individuellt tidsbundet skriftligt beslut om din rätt till särskilt stöd. Före det ska du och dina föräldrar höras. Det krävs också att den som ansvarar för din utbildning gör en utredning om dina framsteg som du gjort i skolan och att saken behandlas i elevvårdens expertgrupp. Allt detta blir en pedagogisk utredning och på basis av den görs beslutet. Den pedagogiska utredningen kan vid behov kompletteras med ett psykologiskt eller medicinskt expertutlåtande eller en motsvarande social utredning. Dina föräldrar kan överklaga beslutet. Det utarbetas också en individuell plan för dig. Skolan ska samarbeta med dig och dina föräldrar när de gör den.

Informationsplikt

Skolans personal har informationsplikt. Det betyder att om eleven och familjen behöver annat stöd än det som skolan kan ge har skolans personal en skyldighet att berätta för eleven och elevens vårdnadshavare vart de ska vända sig för att söka detta stöd. Exempel på sådant stöd är hjälpmedel från sjukvården eller Folkpensionsanstalten, stöd och hjälp från socialvården, såsom hemservice, stöd i hemmet för familjer med barn som har funktionsnedsättning och stöd från barnskyddet.

Saker att tänka på:

Beslut om specialundervisning kan påverka elevens möjligheter att fortsätta studera.

De olika formerna av stöd i skolan är inte desamma som när elevens föräldrar gick i skolan, och de har inte heller samma benämningar.

9 ORDNING OCH DISCIPLIN

En trygg skolmiljö är en förutsättning för att du i lugn och ro ska kunna följa med i undervisningen och lära dig nya saker. Det i sin tur förutsätter att du och dina klasskamrater uppför er och visar respekt för varandra och lärarens undervisning. Därför har du som elev en skyldighet att uppföra dig sakligt och vänligt och göra dina uppgifter samvetsgrant.

Om du stör undervisningen, bryter mot skolans ordningsregler, fuskar eller beter dig respektlös mot någon annan i skolan eller kränker deras rättigheter och människovärde finns det olika alternativ för vad skolpersonalen får göra. Den lindrigaste och ofta första åtgärden är fostrande samtal på högst två timmar inom eller utanför skoltid. Dina föräldrar ska informeras om det och de kan också delta om det behövs. Du kan också få kvarsittning i högst två timmar eller en skriftlig varning. Läraren kan också be dig lämna klassrummet för den tid som återstår av lektionen eller en skoltillställning. Blir du förbjuden att delta i undervisningen gäller det högst tills skoldagens slut. Om du inte har gjort dina hemuppgifter kan läraren bestämma att du ska göra hemuppgifterna efter skoldagens slut under högst en timme.

Om du ändå fortsätter att störa och bete dig osakligt eller om du gjort något allvarligt kan du i värsta fall bli avstängd från utbildningen i högst tre månader. Avstängning för en längre tid är ett strängt disciplinärt straff och används sällan. När det gäller ordning och disciplin har du också rättigheter. Innan du har ett fostrande samtal eller får kvarsittning, en skriftlig varning eller blir avstängd har du rätt att få veta exakt vad som du har gjort för att bli straffad. Du har rätt att berätta din version om vad som skett, och när det gäller skriftlig varning och avstängning ska också dina föräldrar höras. Skolan har skyldighet att utreda om något har blivit oklart, exempelvis om det inte är klart att det är du som stört eller förstört något i skolan. Du har rätt att få stöd från elevvården om du behöver det.

Hela klassen får inte på något sätt straffas bara för att det inte gått att få reda på vem som gjort sig skyldig till något som stör, som är förbjudet eller som är kränkande.

Fostrande samtal och andra disciplinära åtgärder i skolan:

kvarsittning, skriftlig varning, lämna undervisningen för resten av lektionen eller resten av dagen, stanna kvar en timme efter skoldagens slut för att göra uppgifter och avstängning.

10 RÄTTSSKYDD

I varje skola fattar personalen många olika typer av beslut varje dag. Vissa av de beslut som fattas i skolan kan ha stor betydelse för dig som elev. För att du ska bli rättvist bemött och för att alla elever ska ha lika rättigheter kan du söka ändring i vissa av de beslut som skolan fattat om din skolgång. Att söka ändring betyder att du tillsammans med dina föräldrar kan begära att en annan myndighet granskar att skolans beslut inte strider mot lag och andra bestämmelser, att de gjort rätt.

Rätten att söka ändring gäller ändå inte alla beslut, utan bara i de frågor som är särskilt viktiga för din skolgång. En tumregel är att man inte kan söka ändring i de beslut som klass- eller ämnesläraren fattar regelbundet varje dag eller nästan varje dag, till exempel beslut om hemuppgifter, lagindelning under gymnastiken och kvarsittning. Däremot kan man söka ändring bl.a. i frågor som gäller varning, avstängning för viss tid, elevvård och skolresor. Man kan också söka ändring i beslut om elevbedömning, antagning till en skola, särskilt stöd, särskilda undervisningsarrangemang och i beslut om att börja skolan tidigare eller senare än normalt. Hur man ska gå till väga och

till vilken myndighet man ska vända sig varierar beroende på vilken typ av beslut det är fråga om.

Ett besvär kan vara i både elevens och skolpersonalens intresse. Genom besvär kan det exempelvis bli möjligt att rätta till brister som skolan själv inte är behörig att rätta till och som förutsätter beslut från högre organ i kommunen.

Var söker man ändring i beslut?

Hos förvaltningsdomstolen i beslut som gäller undervisning i religion och livsåskådningskunskap, varning till en elev, avstängning av en elev för viss tid, avgiftsfri undervisning, skolresor, inkvartering och vård vid olycksfall.

Hos regionförvaltningsverket i beslut som gäller antagning av en elev, anordnande av särskilt stöd, särskilda undervisningsarrangemang och inledande av skolgången vid avvikande tidpunkt.

Vad gäller elevbedömningen inklusive kvarstannande kan man begära att besluten omprövas av skolans rektor. Den nya bedömningen kan ytterligare omprövas hos regionförvaltningsverket.

